

DADES, IA I GOVERNANÇA

Carta de drets i responsabilitats digitals

Cal garantir, també, els drets i les responsabilitats digitals de la ciutadania

Joana Barbany

[Araya Peralta](#)

«The Spanish government can now shut down digital services without a court warrant as a “threat of public order.”» Així començava l'article amb què EUobserver, un dels diaris digitals de referència editats a Brussel·les, explicava l'entrada en vigor, el passat 6 de novembre, del “decret digital”, o del que ja es coneix com el decret de “la *patada* al servidor”. Decret per cert que s'ha convalidat amb un considerable terrabastall polític per part de la Diputació Permanent del Congrés dels Diputats el passat 27 de novembre.

Aquest reial decret-llei pot abocar no només Catalunya sinó també Espanya a un «estat d'excepció digital». Amb la seva aprovació, es permet ara tancar serveis digitals (llocs web, aplicacions, accés a Internet...) de manera preventiva, sense ordre judicial, quan existeixi «amença per a l'ordre públic.» O per raons de «seguretat nacional.» O quan una «presumpta activitat infractora [...] creï greus problemes econòmics o operatius a d'altres proveïdors o usuaris.» Situacions genèriques sotmeses a la lliure interpretació de l'Administració de l'Estat.

Després de la seva aprovació es reconeix per part del propi Govern Espanyol com la norma que impediria l'eventual *separació digital* de Catalunya. És a dir, l'article 155 digital.

Uns apunts al respecte:

Voler controlar internet o les xarxes de telecomunicacions a través del ja conegut #decretazodigital o #leymordazadigital projecta una mala imatge internacional. No només de Catalunya sinó també d'Espanya, equiparant-se, amb aquesta mesura, a polítiques desenvolupades més pròpies d'Estats autoritaris que no pas de països plenament democràtics.

Internet ha de ser un espai de comunicació i expressió lliure de la informació entre persones. Sempre que es faci de manera respectuosa, tothom ha de poder manifestar les seves idees i posicionaments lliurement, també en l'espai digital. En aquest sentit treballen les diferents entitats i institucions de Catalunya per tal de dotar la ciutadania de les millors infraestructures tecnològiques i els millors serveis digitals possibles.

L'article 11 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea assenyala que "tota persona té dret a la llibertat d'expressió", i que aquest dret "comprèn tant la llibertat d'opinió com la llibertat de rebre o comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques y sense consideració de fronteres". El reial decret-llei 14/2019, aprovat en un dels Estats membres, obre la porta a vulnerar aquests drets fonamentals. El control preventiu de les comunicacions viola drets ciutadans, condiona la pràctica professional i suposa un atac directe a la privacitat individual. L'ús de la tecnologia amb aquesta finalitat només és comparable a la censura que recorda a sistemes autoritaris d'altres èpoques.

No es respecten drets fonamentals i de les llibertats públiques de tots els ciutadans espanyols, com recull l'article 18 de la Constitució Espanyola: «Es garanteix el secret de les comunicacions i, especialment, de les postals, telegràfiques i telefòniques, excepte resolució judicial.» Doncs el reial decret-llei preveu la intervenció dels serveis digitals i infraestructures de xarxa, sense ordre judicial.

Les mesures adoptades en aquest reial decret-llei impacten negativament en l'atracció de talent i la innovació tecnològica i generen inseguretat jurídica. Limita a les empreses perquè permet al govern espanyol intervenir xarxes socials, servidors i serveis de comunicacions electròniques; i posa traves al desenvolupament de solucions basades en tecnologies de registre distribuït.

Espanya doncs es posa a liderar la repressió digital a Europa, assolint el nivell d'estats com Turquia o la Xina. Per tant, cal combatre-ho en totes les instàncies polítiques, judicials i internacionals. És inadmissible que a l'Europa del segle XXI s'aprovin aquestes mesures legals com aquesta, tal i com ja ha manifestat en més d'una ocasió el conseller de Polítiques Digitals i Administració Pública, Jordi Puigneró.

La Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals aprovada pel Parlament de Catalunya és un clar exemple de la feina que s'està fent des del Govern.

Aquesta carta neix en un marc on les societats, protagonistes dels canvis que ens envolten,

revisem contínuament els grans pactes amb què definim com ens organitzem i convivim. Actualment, Internet i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) ens aboquen cap a una nova negociació: com seguim defensant els drets humans i les llibertats fonamentals tenint en compte les noves circumstàncies de l'era digital, com ens en fem responsables i com cocreem i consensem aquest nou gran pacte social.

I el món digital no és un espai a part, aliè al món que habitem, sinó que és una dimensió que aporta elements nous i determinants a les nostres vides. Ens trobem en un canvi d'era, i per això la Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals té com a punt de partida i marc de referència la constant construcció dels drets fonamentals per fixar-se, més concretament, en la seva evolució en l'àmbit digital.

La proposta, doncs, recull drets humans acceptats fins ara, amb la seva versió digital -drets *digitalitzats*- i, alhora, explora drets digitals nous, emergents. El punt 17 dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de les Nacions Unides defensa establir "aliances per als objectius mundials: enfortir els mitjans per implementar i revitalitzar les associacions mundials per a un desenvolupament sostenible". Per això, la Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals té vocació de contribució al debat global.

La Carta considera ciutadania totes les persones del conjunt de la societat i parteix de la premissa que ciutadanes i ciutadans som part activa i no només administrada. Hem de participar de la presa de decisions que ens afecten. L'era digital facilita aquest apoderament ciutadà. El Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans defineix responsabilitat com la "capacitat de respondre d'alguna cosa, de garantir la realització d'una tasca, el compliment d'un deure, de donar-ne raó."

Per gaudir de qualsevol dret cal que les administracions públiques i les institucions compleixin amb la responsabilitat de posar tots els mitjans necessaris i auditable per garantir-ne el desplegament, així com la comunicació adequada, la capacitació per accedir-hi fàcilment i en poc temps, i la comprensió per part de tota la ciutadania. Així mateix, tenen la responsabilitat d'exigir aquestes garanties als actors implicats, i han de rendir comptes davant d'una ciutadania proactiva per l'eficàcia del desplegament dels drets.

La Carta també entén com a responsabilitat l'exercici del dret de la ciutadania de ser copartícep, corresponsable. Una ciutadania capaç, apoderada, exerceix aquesta corresponsabilitat, no amb un conjunt d'eleccions individuals, sinó amb la suma d'aportacions per a la construcció col·laborativa d'un espai comú de drets i llibertats compartides.

En qualsevol cas, les responsabilitats han de ser exercides i exigibles, d'acord amb la naturalesa i capacitat d'impacte social de qui les té. Els drets i les responsabilitats digitals proposats en s'adrecen al conjunt de la societat, a totes les persones físiques i jurídiques, incloses empreses, entitats sense afany de lucre i institucions públiques. A més, és necessari vetllar especialment pels drets de les persones i dels col·lectius potencialment més vulnerables i amb risc de discriminació, així com prioritzar les tasques dirigides a reduir la bretxa digital.

Un grup de treball inicial format per professionals i representants civils n'hem elaborat la primera proposta de redactat. El text reuneix consens governamental i cívic ja que inclou el treball col·laboratiu d'activistes socials i digitals, juristes, representants públics, sector privat, persones expertes en relacions internacionals i personal acadèmic i investigador.

La Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals és doncs una eina viva i en construcció constant. Oberta, inclusiva i seguint un model de governança amb pluralitat d'actors (*multi-stakeholderism*), la proposta va entrar recentment en un primer període de participació ciutadana i de revisió de persones expertes d'arreu del món. Ara, el grup de treball inicial estem elaborant una nova versió de la Carta que té en compte les contribucions rebudes. Així mateix, s'han detectat aportacions que seran tractades en grups de treball més específics per poder ser incloses en futures versions.

De moment, hi apareixen els següents àmbits de drets i responsabilitats:

- Accés universal a Internet. Arreu del món, també als països més desenvolupats, si bé s'hi ha avançat molt, encara no es pot donar per consolidat l'accés universal a les TIC: ni a la infraestructura, ni al maquinari, ni al programari. Si entenem Internet com un bé públic global, aquest ha de ser resilient, i totes les persones han de poder accedir-hi de manera estable i segura [\[1\]](#).
- Model de governança d'Internet obert, inclusiu i amb pluralitat d'actors. L'exercici i la defensa dels drets i les responsabilitats digitals, a més d'un accés universal a Internet, requereixen noves estructures democràtiques. El model de governança global d'Internet, basat en sistemes de col·laboració amb diversitat d'actors, requereix una ciutadania apoderada que, localment i globalment, defensi i contribueixi a la construcció dels drets humans. Els poders públics han de reconèixer i garantir els mecanismes perquè la governança d'Internet i de la identitat digital correspongui a la ciutadania. Les TIC poden es poden utilitzar per millorar la qualitat dels processos de disseny de polítiques públiques i per enfortir-ne la legitimitat. Per això, les administracions públiques, cooperant estretament amb la societat civil i pluralitat d'actors, i de manera inclusiva, han de continuar desenvolupant maneres de participació ciutadana real en la presa de decisions i disseny de polítiques públiques. Les institucions públiques han de posar aquests mecanismes de participació a disposició de la ciutadania de manera oberta i auditable per a qualsevol persona, d'acord amb els principis de privacitat per disseny i per defecte.
- Llibertat d'expressió i d'informació. Per assolir una Internet lliure de censura, també amb caràcter preventiu, l'exercici del dret de llibertat d'expressió i d'informació s'ha de defensar tant en l'àmbit digital, com en l'espai fora de línia.
- Innovació digital, creació, accés i distribució del coneixement. La Declaració Universal dels Drets Humans el 1948 ja reconeix que «tothom té el dret de participar lliurement de la vida cultural de la comunitat, de gaudir de les arts i de compartir els

avenços científics i els seus beneficis». Més enllà d'aquests dos grans grups de coneixement, arts i ciència, l'era digital posa en relleu un de tercer, el tecnològic, que no constava en la Declaració. Si les societats han de ser obertes i inclusives, tothom també ha de tenir dret a generar, distribuir i compartir coneixement digital, és a dir, aquell que permet dissenyar, entendre, construir i avaluar els nous sistemes, aplicacions i serveis de l'era digital, com també les noves estructures econòmiques, polítiques, socials i els nous codis ètics. El dret i la responsabilitat d'accedir al coneixement tecnològic, lliure i obert, ha de ser la base de la societat digital i la base de la sobirania de la ciutadania en aquesta era. El dret a innovar en els diferents àmbits de la societat digital és un nou dret humà universal i una responsabilitat pròpia de la ciutadania en la nostra era. Internet no només permet consultar el coneixement existent (navegar) i compartir-lo; permet, sobretot, crear nou coneixement, cocrear-lo, adaptar-lo, contrastar-lo, fer-ne versions, millorar-lo, escalar-lo i distribuir-lo lliurement.

- Protecció de dades i privacitat de la informació. Sempre que es faci accés i ús de les dades obertes que són d'interès públic per afavorir la innovació oberta, la investigació i el coneixement democràtic, es garantirà el dret a la privacitat de les persones. Això requereix un context de sobirania personal sobre les dades pròpies on, per disseny, es defensa la privadesa de les persones i la transparència de les institucions.
- Garantir la capacitació i la inclusió digital. Tothom té el dret i la responsabilitat d'educar-se i educar sobre i mitjançant les tecnologies digitals i dels nous drets i les noves estructures socials, econòmiques i culturals de l'era digital.
- Sobre l'ètica en l'àmbit de la intel·ligència artificial i la governança algorítmica. Els sistemes basats en la intel·ligència artificial en els àmbits públics i privats han de ser fiables i s'han de dissenyar de manera respectuosa amb la privadesa i l'ètica sobre la base de criteris de verificabilitat transparents. La confiança en el desenvolupament, el desplegament i l'ús d'aquests sistemes es refereix, no només a les propietats inherents de la tecnologia, sinó també a les qualitats sociotècniques, que impliquen la inclusió de tots els actors i processos que formen part del sistema durant tot el cicle.
- Mecanismes de salvaguarda dels drets digitals. La interpretació dels drets i les responsabilitats que recull aquesta Carta ha de tenir en compte l'interès general de la ciutadania a protegir tant l'expressió com el fòrum en què es fa. A tall d'exemple, s'ha de destacar el fet que Internet funciona com a àmbit per a l'expressió i el diàleg públic.
- El punt 16 dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de les Nacions Unides defensa «promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar a totes les persones accés a la justícia i

desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells». De manera que els organismes públics han d'establir mecanismes públics de salvaguarda dels drets de la ciutadania en l'ús de desenvolupaments tecnològics, i garantir a totes les persones l'accés universal i efectiu a sistemes i mecanismes de resolució de conflictes eficaços i eficients, gratuïts i de resposta ràpida. Aquests mecanismes han de compensar les diferències econòmiques, geogràfiques i logístiques de les persones consumidores i usuàries de desenvolupaments tecnològics enfront dels desenvolupadors i corporacions tecnològiques.

Hem denunciat el context repressiu a Catalunya, però la defensa dels drets humans, també en l'àmbit digital, és una qüestió global que requereix un debat global. Així ho planteja el punt 17 dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), que advoca per enfortir aliances mundials per assolir els objectius globals. Per això comptem amb un *Advisory Board* per a la *Carta*, un grup internacional de persones expertes en drets humans i societat digital.

Els drets i les responsabilitats digitals (els proposats en la *Carta* però també els que fan referència al Reial Decret), afecten al conjunt de la societat, a totes les persones físiques i jurídiques, incloses empreses, entitats sense afany de lucre i institucions públiques. Totes les responsabilitats han de ser exercides i exigibles d'acord amb la naturalesa i capacitat d'impacte social de *qui les té*.

I Catalunya ha de ser terra referent en l'acompliment i defensa dels drets i llibertats digitals.

REFERÈNCIES

1 — Accés segur: amb garantia de disponibilitat, integritat i confidencialitat de dades connectades en xarxa.

Joana Barbany

Joana Barbany és llicenciada en periodisme i diplomada en Ciències Empresarials. La seva carrera professional s'ha centrat en la comunicació digital i en la consultoria estratègica d'organitzacions. Ha estat regidora de Comunicació, Informació, Atenció Ciutadana, Promoció de la Ciutat i Tecnologia i tinent d'alcalde de Promoció Econòmica, Innovació i Govern Obert a l'Ajuntament de Sant Cugat. El juny del 2018 va ser nomenada directora general de Societat Digital de la Generalitat de Catalunya.